

ZAKLJUČCI

U DIJELU KOJI SE ODNOSI NA CRNOGORSKI EKONOMSKI I FISKALNI PROGRAM

- Crna Gora je dostavila svoj peti Ekonomski i fiskalni program (2011 EFP), koji pokriva period od 2011 -2013. godine. Kao i u prethodnom programu, ključni cilj je da se smanji fiskalni deficit kako bi se postigao uravnotežen budžet do 2012. Program je postao instrument za koordinacije politika i po prvi put je u potpunosti integrisan u pripremu glavnih nacionalnih fiskalnih dokumenata. Za EFP bi dalji naponi da se razviju detaljnije osnovne analize, posebno srednjoročnih projekcija, bili od koristi.

- Nakon oštrog smanjenja od 5,7% u 2009. godini, crnogorska ekonomija je počela da se oporavlja od efekata krize, rastući oko 1,1% u 2010. godini prema nedavnim projekcijama Vlade i MMF-a; spoljni deficit se smanjio, dok je inflacija zadržana pod kontrolom. Osnovni makroekonomski scenario programa projektuje dalje povećanje realnog rasta BDP-a od 2.5% u 2011. kako bi dostigao 4% u 2013. Početno uzrokovan neto izvozom, rast bi postao šire zasnovan u programskom periodu, imajući u vidu da je domaća tražnja podržana obnavljanjem kreditiranja od strane banaka i prilivom direktnih stranih investicija. Iako je uglavnom prihvatljiv, ovaj model rasta nije imun na rizike. Loša ekonomska situacija kod glavnih crnogorskih partnera uticala bi na izvoz i priliv direktnih stranih investicija, koji su glavni pokretači investicija, dok bi ograničeni rast kredita od strane bankarskog sektora ugrozio privatnu potrošnju. Rizici, takođe, obuhvataju spoljne račune, imajući u vidu projekciju poprilično ograničenog uvoza, čak i scenariju većeg rasta, uprkos očekivanom oporavku privrede. Program uzima u obzir rizike i nudi dva alternativna scenarija višeg ili nižeg rasta ekonomije, ali koji konvergiraju ka realnom rastu od 4% do 2013.

- Preliminarni fiskalni deficit u 2010. (3% od BDP) bio je niži od projekcija u EFP-u i rebalans budžeta nije bio potreban. Međutim, konačni deficit za 2010. bi mogao dostići 4% BDP-a kada se uključe nenaplativa budžetska dugovanja. Srednjoročni fiskalni scenario se fokusira na konsolidaciju zasnovanu na rashodima u periodu 2011-2013. kako se ne bi ugrozio početni oporavak. Prilagođavanje će teći postepeno, sa postizanjem uravnoteženog budžeta u 2012. i suficita u 2013. Iako poreski prihodi mogu biti manji od predviđenih, glavni rizici su povezani sa akumulacijom poreskih dugovanja, kao i sa potencijalnim aktiviranjem državnih garancija koje su povećane u periodu krize. Nakon izbijanja ekonomske krize, javni dug je vođen potrebom finansiranja budžeta i očekuje se da dostigne najveći nivo od 43% BDP-a u 2011, prije smanjenja na nivo prije krize do kraja 2013.

- Globalna ekonomska i finansijska kriza je dovela do određenog broja izazova za crnogorski okvir politika. Činjenica da Crna Gora koristi euro kao svoje jedino zakonsko sredstvo plaćanja, te da se zbog toga odrekla instrumenata standardne monetarne politike, ostavlja fiskalnu politiku kao jedini efikasan instrument makro politike, sa teškim zadatkom uspostavljanja ravnoteže između ponovnog rasta i nastavljanja konsolidacije. Bez obzira na trenutni ekonomski ciklus, od ključnog značaja će biti izbjegavanje obnavljanja potencijalnog cikličnog kretanja ekonomije. Gledajući unaprijed, Centralna banka će nastaviti da se suočava sa određenim brojem izazova, imajući u vidu da treba da se pozabavi krhkim bankarskim sektorom, pažljivo prati indikatore likvidnosti i da striktno nadgleda povećanje nekvalitetnih kredita, koji predstavljaju prepreku za ekonomski oporavak.

- Opsežna agenda strukturnih reformi opisana u EFP-u za 2011. je poboljšana verzija programa od prethodne godine. Sve u svemu, čini se da je u velikoj meri usklađena sa reformskim zahtjevima za pristupanje EU, kao što je navedeno u prioritetima iz Evropskog partnerstva i Mišljenju Komisije. Reforme imaju za cilj da učvrste stabilnost javnih finansija i da

ojačaju konkurentnost ekonomije. Program predstavlja sumarni pregled mjera preduzetih u periodu 2009 – 2010. i predviđenih za 2011. godinu, ali ne daje detaljnu realizaciju planova za naredne godine. Date su preliminarnе kvantitativne procjene budžetskog uticaja mjera u periodu 2010-2013., ali su još potrebni dodatni naporі kako bi se u potpunosti artikulisale reforme u okviru fiskalnog scenarija, a naročito njihov uticaj na prihodnu stranu javnih finansija.

Sve u svemu, ministri su naglasili da je ključni izazov za politiku Crne Gore da pojača održivost javnih finansija, povratkom na budžetski suficit do 2013. godine, bez ugrožavanja oporavka privrede. U tom smislu, značajne mere za ograničavanje javnih rashoda su usvojene, kao što su smanjenje plata u javnim službama, nove šeme finansiranja za opštine i penziona reforma povećanja starosne granice za penzionisanje. Crna Gora je kroz izvršenje budžeta za 2010. i usvajanje Zakona o budžetu za 2011. nastavila sa fiskalnom konsolidacijom koja je otpočela u 2009. Zadržavanje dinamike reformi odlučujuće doprinosi dostizanju fiskalnih ciljeva kada je riječ o deficitu, javnoj potrošnji i nivou duga. Implementacijom penzionih reformi, usvajanjem amandmana na Zakon o penzijsko-invalidskom osiguranju, Crna Gora je dalje unaprijedila fiskalnu ravnotežu i postavila temelje za dugoročnu održivost javnih finansija. Agenda strukturnih reformi programa se bavi velikim brojem izazova iz Mišljenja Komisije, kao što su slabosti u regulisanju bankarskog sektora, povećanje javnog duga, rastuća nezaposlenost, slabosti u obrazovanju, kao i nedovoljna energetska i saobraćajna infrastruktura. Brza implementacija ovih reformi bi pomogla povećanju potencijala za rasta i konkurentnosti privrede. Značajan napredak u fiskalnim i strukturnim mjerama dobija na značaju imajući u vidu da unilateralna eurizacija podrazumijeva nedostatak nezavisne monetarne politike i izlaže državu cikličnim kretanjima.